

Н. Г. Єршова,
аспірант кафедри публічної політики та політичної аналітики,
Національна академія державного управління при Президенті України
ORCID ID: 0000-0001-6923-6570

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.19—20.179

ПОНЯТТЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

N. Yershova,
Postgraduate student of the Public Policy and Political Analytics Department,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

THE CONCEPT OF THE LEGAL MECHANISM IN THE CONTEXT OF PUBLIC POLICY:
INTERNATIONAL EXPERIENCE FOR UKRAINE

У статті визначено міжнародні документи в галузі прав людини, які мають засадниче значення для формування правових механізмів реалізації публічної політики в Україні. Здійснено аналіз українських і зарубіжних наукових напрацювань для обґрунтування сутності поняття "правовий механізм". Установлено відсутність єдиного підходу до визначення цього поняття. Осмисленню змісту поняття "правовий механізм" сприяло порівняння досліджуваного явища з дотичними значеннєвими лексемами, передовсім такими, як "механізм правового регулювання" та "правові засоби". Запропоновано трактування правових механізмів як певних "комплектів" юридичних засобів, що мають нормативне закріплення та орієнтовані при їх практичному використанні на реалізацію суб'єктами своїх інтересів і досягнення тієї чи іншої цілі як наслідку правового регулювання визначених суспільних відносин з урахуванням матеріальних і духовних факторів, зокрема ступеня й характеру розвитку правової культури особистості і суспільства, включення в неї гуманістичних цінностей людства. Акцентовано увагу на комплексності правових механізмів, їх конкретному, функціональному призначенні.

The article is devoted to international documents in the field of human rights, which are fundamental for the formation of legal mechanisms to implement public policy in Ukraine. There is conducted an analysis of Ukrainian and foreign scientific works to substantiate the essence of the concept "legal mechanism". There is no unified approach to the definition of this concept.

Comparison of the studied phenomenon with the tangent semantic lexemes first of all "mechanism of legal regulation" and "legal means" facilitated understanding the content of the concept "legal mechanism". The interpretation of the legal mechanism in the aspect of universal ideals transformation into real sociopolitical practice is offered. Attention is emphasized on the complexity of legal mechanisms, their specific, functional purpose.

The legal mechanism is not a simple sum of mechanisms in the legal area, does not replace other conceptual constructions with similar features ("rules of law", "forms of law", "mechanism of legal regulation", "mechanism of law action", "mechanism of law realization", "mechanism of law enforcement", "legal means", "legal procedure (process)", etc.), but it shows its specificity more clearly through the prism of comparison with them. Legal mechanisms are defined as the certain "sets" of legal means that have a normative basis. In their practical use they are focused on realizing the interests by the subjects and achieving one goal or another as a consequence of the legal regulation of certain social relations. It is emphasized that a specific legal mechanism as a holistic, interconnected structure reflects the successive stages of legal activity (of citizens, organizations, officials, public authorities), various legal means and options for their interaction at each stage. Unlike mechanism of legal regulation, which are a legal form, an abstract model, according to which a typical management process is built, legal mechanisms provide the legally guaranteed

implementation of legal regulation tasks in the context of a particular social relationship to achieve a specific goal, in particular the degree and nature of the legal culture of the personality and society, the inclusion of universal humanistic values.

Ключові слова: правовий механізм, юридичні засоби, міжнародні документи, права людини, публічна політика.
Key words: legal mechanism, legal means, international documents, human rights, public policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Посилення глобалізаційних процесів, інтеграція України до ЄС зумовили неминучу потребу в прийнятті європейських стандартів, які вже вийшли за межі європейської спільноти і стали універсальними, загальнолюдськими, — демократії, прав людини, правової соціальної держави, верховенства права тощо. Проблема гуманізації політики виступає чи не найголовнішою ціллю й водночас надзавданням розвитку українського суспільства і держави, їх ціннісного перетворення. І тут виникає питання про те, які механізми уможливають розбудову якісно нового, орієнтованого на людину як на найвищу цінність, соціального устрою життя. Особливе місце в цій розгалуженій системі принципів, форм, методів, засобів, заходів, дій, ін. (враховуючи вияв широкосемантичності й синсемантичності в слові "механізм") займають правові механізми публічного врядування.

Термін "механізм", похідні від нього терміносполуки мають широке розповсюдження як у науковому, так і громадському дискурсі та є практично незамінними для пояснення цілої низки явищ і процесів суспільно-політичної дійсності. Усталеними концептами значаться: механізм держави (державної / публічної влади), державного (публічного) управління (адміністрування), державного (урядового) регулювання, державної (публічної) політики, організаційні (з поділом на організаційно-структурні, структурно-функціональні, організаційно-технічні, т. ін.), правові, економічні, інноваційні, інформаційні, соціальні механізми тощо, комбіновані механізми — адміністративно-правові, організаційно-економічні, соціально-психологічні, ін., а також механізми в різних сферах суспільної життєдіяльності людей — механізми грошово-кредитного, валютного, інвестиційного, податкового тощо регулювання економіки, окремих її частин. Хоча термін "механізм" надійно закріпився в тезаурусах категоріально-понятійного апарату гуманітарних наук, проте єдиного узагальненого, абстрагованого знання про механізми в тій чи іншій галузі немає, що є правдивим твердженням, зосібна, й для теорії публічного врядування стосовно правових механізмів управління суспільними процесами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Існує чимало праць українських і зарубіжних учених, в яких досліджуються питання щодо сутності категорії

"механізм", її обсягу і змісту, тлумачень лексичних значень, виокремлення видів, складових частин, їх характеристики [32, с. 19—20; 40]; осмислюються значущо марковані конструкції, витворені внаслідок семантичних перетинів, — "механізм держави" [21; 41; 42, с. 272—317], "механізми управління державою" — "державні механізми управління" — "механізми державного управління" [22, с. 60], "механізм державного регулювання" [36, с. 21—22], "механізми державного управління" [3; 24; 32; 34; 36, с. 21—30; 40] і як однопорядковий — "механізм виконавчої влади" [2], "механізми публічного адміністрування" [31], "організаційний механізм державного управління" [28, с. 37—66], "соціальний механізм формування і реалізації державного управління" [1, с. 124—131], "механізм управління" [38, с. 53—54], "економічні механізми" [23; 35] тощо.

Серед теоретичних доробків, в яких розкривається зміст категорії "механізм" у правовій сфері, слід відзначити праці фахівців як у рамках теорії держави і права, так і юридичних галузей: А.О. Абрамової, В.Б. Авер'янова, М.Г. Александрова, С.С. Алексєєва, В.К. Бабаєва, О.М. Бандурки, А.І. Бобилєва, А.Б. Венгерова, І.І. Веремеєнка, В.О. Вітушки, О.В. Волошенюка, І.В. Горіславської, В.М. Горшенєва, А.Б. Гриняка, М.І. Іншина, О.С. Іоффе, В.Б. Ісакова, М.С. Кельмана, С.О. Комарова, Н.М. Крестовської, Ю.В. Кривецького, О.М. Куракіна, В.В. Лазарева, І.І. Лукашука, О.В. Малька, М.І. Матузова, О.Г. Мурашина, Б.Л. Назарова, Є.Н. Нургалієвої, О.В. Петришина, А.С. Піголкіна, І.М. Погрібного, С.О. Погрібного, О.Ф. Скакун, Р.О. Халфіної, К.В. Шундікова та ін.

Для української науки проблема інструментальної характеристики правових явищ є недостатньо розробленою. Дискусійними залишаються положення щодо трактування багатьох понятійних конструкцій. Зокрема спинимось на тих, які дотичні до значеннєвого поля нашого дослідження, а саме: "правовий механізм" та "механізм правового регулювання".

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності поняття "правовий механізм" у контексті вироблення публічної політики на основі вивчення міжнародних документів у галузі прав людини.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Поняття "правовий механізм", попри зростаючу термінологічну вживаність, перебуває на етапі формування. Академічні розвідки відбуваються в площині цілого шерегу наук і їх окремих галузей, серед яких найбільший інтерес для дальшого вирішення нами проблеми

щодо правових механізмів у сфері публічної політики становлять юридична наука та наука управління.

Загалом, як вважає К.В. Шундіков, використання в юридичній науці методологічного потенціалу поняття "механізм" є досить продуктивним, оскільки дає змогу вченим просунутись у пізнанні інструментальної специфіки об'єктів, що вивчаються. Водночас характеристика якогось явища як механізму нерідко використовується як щось само собою зрозуміле, тобто як формально-логічний прийом, при цьому не завжди забезпечується відповідний методологічний нахил дослідження [43, с. 13].

Розглядаючи структуру позитивного права крізь призму інструментального підходу, К.В. Шундіков убаचाє об'єктивну підставу для введення в понятійно-категоріальний апарат правознавства особливої конструкції — "правовий механізм", сутність якої формулює як "об'єктивований на нормативному рівні, системно організований комплекс юридичних засобів, необхідний і достатній для досягнення конкретної цілі (сукупності цілей)" [43, с. 15].

У фаховій літературі з державного управління знаходимо як аналогічні дефініції [33, с. 378; 36, с. 26], так і відмінні від них визначення. Наприклад, Л.Л. Приходченко вважає, що правовий механізм включає в себе прийняття законодавчих актів, рішень і розпоряджень органів публічної влади, які спрямовані на практичну організацію управління (прийняття рішень індивідуального характеру, їх оформлення, організація виконання); передбачає закріплення єдиних для державної служби принципів, процедур, стандартів регулювання діяльності державних службовців [29, с. 61]. А.М. Третяк, викладаючи основні підходи до формування механізмів управління земельними ресурсами, характеризує правові механізми як норми і правила, що містяться в законодавстві й обов'язкові для виконання [39, с. 125]. О.В. Федорчак розглядає правовий механізм як самостійний вид комплексного механізму державного управління, що охоплює нормативно-правове забезпечення, а саме: закони, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України, методичні рекомендації та інструкції тощо [40].

На нашу думку, правовий механізм, будучи складним утворенням, не підміняє собою інші, раніше сформовані юридичні понятійні конструкції, а тому більш вивчені, хоча деякі й не усталені (зокрема, "норми права", "форми права", "механізм правового регулювання", "механізм дії права", "механізм реалізації права", "механізм правозастосування", "правові засоби", "правова процедура (процес)"), не те що якусь одну з них чи певну їх групу, але, якщо мовиться про механізми, — й усю сукупність загалом (тобто правові механізми не є простою сумою механізмів у юридичній площині).

Правові механізми — це певні "комплекти" юридичних засобів, які мають нормативне закріплення та орієнтовані при їх практичному використанні на реалізацію суб'єктами своїх інтересів і досягнення тієї чи іншої цілі як наслідку правового регулювання визначених суспільних відносин. Конкретний правовий механізм як цілісна, взаємопов'язана структура відображає послідовні стадії юридичної діяльності (громадян, організацій, посадо-

вих осіб, органів публічної влади) та різноманітні правові засоби, варіанти їх взаємодії на кожній стадії. До правових засобів відносять: суб'єктивні права й обов'язки, дозволи, заборони, приписи, принципи, презумпції, терміни, процедури, заходи відповідальності, заходи заохочення, обмежувальні заходи тощо. За допомогою правових механізмів здійснюється гарантована законодавством реалізація завдань правового регулювання, впливу на суспільні відносини для досягнення конкретної мети.

При всій дискусійності питань щодо інтерпретації інших "механізаційних" понять останні є правовою формою, абстрактною моделлю, відповідно до якої відбувається типовий управлінський процес (наприклад, механізм правового регулювання як теоретична конструкція відображає, за словами О.В. Малька, логіку юридичного впливу на життя соціуму [37, с. 622—626] і показує, які стадії і юридичні інструменти цей процес включає в себе). Правові механізми також відображають логіку юридичного впливу, але в контексті певного суспільного відношення з урахуванням матеріальних і духовних факторів, зокрема ступеня й характеру розвитку правової культури особистості і суспільства, включення в неї гуманістичних цінностей людства.

Основа правових механізмів, безумовно, становлять норми права, закріплені в офіційних документах компетентних правотворчих органів — нормативно-правових актах (законах і підзаконних нормативно-правових актах). Завдяки опосередкуванню юридичними формами й засобами та застосуванню численних правових механізмів загальнолюдські ідеали трансформуються в реальну соціополітичну практику — відбувається якісне впорядкування суспільних відносин, публічне управління досягає свого результату. Безперечно, якість управлінської діяльності визначається тим, наскільки широким є спектр правових можливостей, які визнаються за людиною, й наскільки гарантована / забезпечена їх реалізація. Таким чином, права людини визначають не лише стан людини в суспільстві, а є індикатором стану суспільства з погляду гуманістичних, демократичних цінностей.

Проблеми життя людей, їх місця й ролі у світі, відносин між собою, прав та обов'язків, суспільного й державного устрою завжди були і залишаються актуальними протягом усього історично прогресивного соціального розвитку й процесів розвитку політико-правової думки включно: від міфологічних уявлень з божественною першопричиною суцього порядку у стародавніх народів, далі — полісної демократії (влади народу, тобто всіх дорослих вільних уродженців певного полісу) та зародження концепції природного права в античних Греції та Римі, які були рецепційовані в епоху Відродження й Реформації як ідеологія гуманізму, до раціонально-теоретичних інтерпретацій прав і свобод людини, їх нормативного закріплення й утілення в політичну практику в добу ліберально-демократичних перетворень.

Демократизація суспільства змінює підходи до формування відносин "людина — держава": тут на перший план виступає саме особистість, її потреби й інтереси, максимальну реалізацію яких можна забезпечити лише у правовій державі. Остання характеризується головним чином, що суспільне й державне життя впорядковується

на основі двох принципів — "особі дозволено чинити все, що не заборонено законом" та "органи публічної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені законом". Розширення можливостей особистості досягається за допомогою режиму правового стимулювання (наявність таких правових засобів, як суб'єктивні права, законні інтереси, дозволи, пільги, заохочення тощо), а стримування влади обумовлено режимом правового обмеження (обов'язки, заборони, приписи, відповідальність, призупинення, ін.). Діалектична взаємодія цих режимів створює відповідну "правову атмосферу", в якій формуються юридичні механізми для здійснення, охорони та захисту прав і свобод людини.

Сучасна система міжнародних стандартів в області прав людини була започаткована з прийняттям Загальної декларації прав людини [7], Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [26], Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [27], які, разом узяті, утворюють Міжнародний білль прав людини (або Хартію прав людини) — найавторитетніший каталог основних прав і свобод людини. На європейському рівні аналогічні за значущістю Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [9] та Європейські соціальні хартії [4; 5]. Ці документи закріпили природні, невідчужувані особисті (громадянські) та соціалізовані (політичні, економічні, соціальні, культурні) права як основу свободи особистості й обмеження державної влади, що передбачає максимальне розширення можливостей для саморозвитку людини за невтручання держави в її приватні справи, але активної участі у суспільному житті й додаткових соціальних зобов'язань.

У подальшому відбувалося поглиблення задекларованих і становлення так званого третього покоління прав і свобод — солідарних (колективних), відповідно змінились нормативно-правові механізми, що їх використовує та чи інша держава в межах своєї правової системи для забезпечення поступового здійснення універсальних стандартів життєдіяльності особи відповідно до досягнутого рівня еволюції людства. Йдеться, передусім, про міжнародні акти, які мають на меті захист індивідів від зловживань з боку державних органів і посадових осіб [6; 8; 10; 13; 14; 20; 25]; захист вразливих верств населення [11; 12; 15—19].

Україна приєдналась до переважної більшості значущих міжнародних документів — ратифікувала міжнародні договори (й вони стали частиною національного законодавства) або закріпила безпосередньо в законах, які напрацьовані в державі.

Як відомо, юридичні конструкції законів і міжнародних актів закріплюють основоположні засади правового регулювання в галузі прав людини й потребують подальшої деталізації та конкретизації в інших, підзаконних, нормативно-правових актах. Сформовані таким чином правові механізми є складними утвореннями з різних засобів і процедур, які доповнюються, змінюються по мірі просування до визначеної цілі. Так, наприклад, Закон України "Про звернення громадян" передбачає механізм відстоювання ними своїх прав і законних інтересів, елементами якого є: подання звернення (пропозиції / зауваження, заяви / клопотання), розгляд

звернення, прийняття рішення, його виконання [30]. Кожний елемент також є відповідним механізмом, у межах якого представлена послідовність юридичних засобів: механізм подання звернення, механізм розгляду звернення й так далі. За необхідності механізм відстоювання прав і законних інтересів може бути підкріплений механізмами відновлення їх (у разі порушення) у сфері повноважень органів публічної влади або судового захисту на національному та міжнародному рівнях.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Загальнотеоретичне поняття "правовий механізм" перебуває в стані формування. Проблема актуалізується в аспекті інструментального підходу до вирішення суспільно-політичних завдань публічного врядування.

Правовий механізм не є простою сумою механізмів у юридичній площині, не підміняє собою інші понятійні конструкції зі схожими ознаками, але чіткіше проявляє свою специфіку саме крізь призму порівняння з ними, передовсім із такими, як "механізм правового регулювання" та "юридичні засоби".

Правові механізми можуть бути охарактеризовані як певні "комплекти" юридичних засобів, що мають нормативне закріплення та орієнтовані при їх практичному використанні на реалізацію суб'єктами своїх інтересів і досягнення тієї чи іншої цілі як наслідку правового регулювання визначених суспільних відносин. Конкретний правовий механізм як цілісна, взаємопов'язана структура відображає послідовні стадії юридичної діяльності та різноманітні правові засоби, варіанти їх взаємодії на кожній з них.

Правові механізми віддзеркалюють логіку правового регулювання в контексті певного суспільного відношення з урахуванням матеріальних і духовних факторів, зокрема ступеня й характеру розвитку правової культури особистості і суспільства, включення в неї універсальних гуманістичних цінностей. Завдяки опосередкуванню юридичними формами й засобами (як права людини) та застосуванню численних правових механізмів загальнолюдські ідеали трансформуються в реальну соціополітичну практику.

Міжнародні документи закріплюють основоположні засади формування юридичних механізмів здійснення, охорони та захисту прав людини, що знаходить подальшу деталізацію та конкретизацію в законах і підзаконних нормативно-правових актах держави.

Перспективними напрямками майбутніх досліджень є аналіз правових механізмів розв'язання конкретних завдань і досягнення визначених цілей.

Література:

1. Атамчук Г.В. Теория государственного управления: курс лекций. 3-е изд., доп. М.: Изд-во ОМЕГА-Л, 2005. 584 с.
2. Державне управління в Україні: навч. посіб. / В.Б. Авер'янов (керівник авт. кол.) та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В.Б. Авер'янова. 1999. 432 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/762123/grant/> (дата звернення: 17.08.2020).

3. Древаль Ю.Д. До питання про сутність та зміст механізмів державного управління. Вісн. Нац. ун-ту цив. захисту України. 2014. Вип. 1 (1). С. 57—63. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol1/57-63.pdf> (дата звернення: 17.08.2020).

4. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 / Рада Європи. Дата оновлення: 07.09.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 22.08.2020).

5. Європейська соціальна хартія від 18.10.1961 / Рада Європи. Дата оновлення: 03.05.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300 (дата звернення: 22.08.2020).

6. Женевська конвенція про поводження з військово-в'язаними від 12.08.1949 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 08.02.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (дата звернення: 24.08.2020).

7. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 / Орг. Об'єдн. Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 22.08.2020).

8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 / Орг. Об'єдн. Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 24.08.2020).

9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 / Рада Європи. Дата оновлення: 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 22.08.2020).

10. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 08.02.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154 (дата звернення: 24.08.2020).

11. Конвенція про охорону материнства (переглянута в 1952 році) від 28.06.1952 / Міжнар. орг. праці. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_122 (дата звернення: 25.08.2020).

12. Конвенція про перегляд Конвенції (переглянутої) 1952 року про охорону материнства від 15.06.2000 / Міжнар. орг. праці. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_294 (дата звернення: 25.08.2020).

13. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 08.02.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151 (дата звернення: 24.08.2020).

14. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12.08.1949 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 08.02.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152 (дата звернення: 24.08.2020).

15. Конвенція про політичні права жінок від 20.12.1952 / Орг. Об'єдн. Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156 (дата звернення: 25.08.2020).

16. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 20.11.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 25.08.2020).

17. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 06.07.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 25.08.2020).

18. Конвенція про статус апатридів від 28.09.1954 / Орг. Об'єдн. Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232 (дата звернення: 25.08.2020).

19. Конвенція про статус біженців від 28.07.1951 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 10.01.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011 (дата звернення: 25.08.2020).

20. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 13.11.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085 (дата звернення: 24.08.2020).

21. Коник С.М., Москаленко С.О., Бобровникова А.О. Механізм держави. Енциклопедія держ. упр.: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. С. 366—368.

22. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком країни: визначення основних понять. Вісн. екон. науки України. 2010. № 2 (18). С. 57—61. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45494/15-Korotych.pdf?sequence=1> (дата звернення: 17.08.2020).

23. Кузьман А. Экономические механизмы / пер. с фр.; под общ. ред. Н.И. Хрустальной. М.: Изд. группа "Прогресс", "Универс", 1993. 192 с.

24. Механізми державного управління / Одінцова Г.С. та ін. Енциклопедія держ. упр.: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. С. 375—376.

25. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21.12.1965 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 04.02.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105 (дата звернення: 24.08.2020).

26. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 22.08.2020).

27. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 / Орг. Об'єдн. Націй. Дата оновлення: 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 22.08.2020).

28. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління: навч. посіб. / за заг. ред. Н.Р. Нижник. Київ: Вид-во УАДУ, 1998. 160 с.

29. Приходченко Л.Л. Організаційно-правовий механізм забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади. Теорія та практика держ. упр. 2009. Вип. 1. С. 59—65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2009_1_11 (дата звернення: 19.08.2020).

30. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 26.08.2020).

31. Публічне адміністрування в Україні: навч. посіб. / В.Б. Дзюндзюк та ін.; за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В.В. Корженка, канд. екон. наук, доц. Н.М. Мельтюхової. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2012. 256 с. URL: <https://studfile.net/preview/5118173/> (дата звернення: 17.08.2020).

32. Радченко О.В. Родові ознаки категорії "механізм" в соціальних науках. Публ. упр.: теорія та практика. 2013. Вип. 3. С. 19—25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_3_5 (дата звернення: 17.08.2020).

33. Рогова О.Г. Механізми правові. Енциклопедія держ. упр.: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. С. 378—380.

34. Рудницька Р.М., Сидорчук О.Г. Сутність і зміст механізмів державного управління та принципів їх функціонування. Публ. упр.: теорія та практика. 2014. Вип. 4. С. 50—60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_4_10 (дата звернення: 17.08.2020).

35. Савостенко Т.О., Попруга В.І. Механізми економічні. Енциклопед. слов. з держ. упр. / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. С. 421—422.

36. Теоретико-методологічні засади державного управління: формування понятійного апарату: метод. рек. / В.В. Корженко та ін.; за заг. ред. В.В. Корженка. Київ: НАДУ, 2009. 56 с.

37. Теория государства и права: курс лекций / под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. М.: Юрист, 1977. 672 с.

38. Теорія та історія державного управління: навч. посіб. / Одінцева Г.С. та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.С. Одінцевої, д-ра екон. наук, проф. О.Ю. Амосова. Київ: Видавн. дім "Професіонал", 2008. 288 с.

39. Третяк А.М., Дорош О.С. Управління земельними ресурсами: навч. посіб. / за ред. проф. А.М. Третяка. Вінниця: Нова Книга, 2006. 360 с.

40. Федорчук О. Класифікація механізмів державного управління. Демократ. врядування. 2008. Вип. 1. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf (дата звернення: 19.08.2020).

41. Харченко Н.П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції. Учен. зап. Тавр. нац. ун-та ім. В.И. Вернадського. Сер. "Юрид. науки". 2007. Т. 20 (59). № 2. С. 287-294. URL: http://sn-law.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/43_harchenko.pdf (дата звернення: 17.08.2020).

42. Шамхалов Ф. Теория государственного управления. М.: ЗАО "Изд-во "Экономика", 2002. 638 с.

43. Шундииков К.В. Правовые механизмы: основы теории. Государство и право. 2006. № 12. С. 12—21. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal_2013/Gos_pravo_2006_12.pdf (дата звернення: 18.08.2020).

References:

1. Atamanchuk, G.V. (2005), *Teoriya gosudarstvennogo upravleniya* [Theory of state management], 3rd ed, OMEGA-L, Moscow, Russia.

2. Averyanov, V.B. (Ed.). (1999), *Derzhavne upravlinnia v Ukraini* [State management in Ukraine], available at: <https://www.twirpx.com/file/762123/grant/> (Accessed 17 August 2020).

3. Dreval, Yu.D. (2014), "On the question about the essence and content of state management mechanisms", *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy*, no. 1, pp. 57—63, available at: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol1/57-63.pdf> (Accessed 17 August 2020).

4. The Council of Europe (1996), "European Social Charter (revised)", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (Accessed 22 August 2020).

5. The Council of Europe (1961), "European Social Charter", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300 (Accessed 22 August 2020).

6. The United Nations (1949), "The Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (Accessed 24 August 2020).

7. The United Nations (1948), "Universal Declaration of Human Rights", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (Accessed 22 August 2020).

8. The United Nations (1979), "The Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (Accessed 24 August 2020).

9. The Council of Europe (1950), "European Convention on Human Rights", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (Accessed 24 August 2020).

10. The United Nations (1949), "The Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154 (Accessed 24 August 2020).

11. The International Labour Organization (1952), "Maternity Protection Convention (revised in 1952)", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_122 (Accessed 25 August 2020).

12. The International Labour Organization (2000), "The Convention revising the Maternity Protection Convention (revised) 1952", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_294 (Accessed 25 August 2020).

13. The United Nations (1949), "The Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151 (Accessed 24 August 2020).

14. The United Nations (1949), "The Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152 (Accessed 24 August 2020).

15. The United Nations (1952), "The Convention on the Political Rights of Women", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156 (Accessed 25 August 2020).

16. The United Nations (1989), "The Convention on the Rights of the Child", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (Accessed 25 August 2020).
17. The United Nations (2006), "The Convention on the Rights of Persons with Disabilities", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (Accessed 25 August 2020).
18. The United Nations (1954), "The Convention relating to the Status of Stateless Persons", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232 (Accessed 25 August 2020).
19. The United Nations (1951), "The Convention Relating to the Status of Refugees", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011 (Accessed 25 August 2020).
20. The United Nations (1984), "The Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085 (Accessed 24 August 2020).
21. Konyk, S.M. Moskalenko, S.O. and Bobrovnykova, A.O. (2011), "Mechanism of the state", Entsiklopediia derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedia of state management] (Yu.V. Kovbasiuk, Yu.P. Surmin and P.I. Nadolishnii, eds.), vol. 2, NADU, Kyiv, Ukraine.
22. Korotych, O.B. (2010), "State management of the country's regional development: definition of basic concepts", Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy, vol. 2 (18), pp. 57—61, available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45494/15-Korotych.pdf?sequence=1> (Accessed 17 August 2020).
23. Kul'man, A. (1993), Jekonomicheskie mehanizmy [Economic mechanisms] (N.I. Hrustaleva, trans., ed.), Izdatel'skaja gruppa "Progress", "Univers", Moscow, Russia.
24. Odintsova, H.S. (2011), "Mechanisms of state management", Entsiklopediia derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedia of state management] (Yu.V. Kovbasiuk, Yu.P. Surmin and P.I. Nadolishnii, eds.), vol. 2, NADU, Kyiv, Ukraine.
25. The United Nations (1965), "The International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105 (Accessed 24 August 2020).
26. The United Nations (1966), "The International Covenant on Civil and Political Rights", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (Accessed 22 August 2020).
27. The United Nations (1966), "The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (Accessed 22 August 2020).
28. Nyzhnyk, N.R. and Mashkov, O.A. (1998), Systemnyi pidkhid v orhanizatsii derzhavnoho upravlinnia [System approach in the organization of state management], UADU, Kyiv, Ukraine.
29. Prykhodchenko, L.L. (2009), "Organizational and legal mechanism for ensuring the effectiveness of state management: theoretical and methodological principles", Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia, no. 1, pp. 59—65, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2009_1_11 (Accessed 19 August 2020).
30. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On Citizens' Appeals", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 26 August 2020).
31. Dziundziuk, V.B. (2012), Publichne administruvannia v Ukraini [Public administration in Ukraine] (V.V. Korzhenko and N.M. Meliukhova, eds.), Vydavnytstvo KharRI NADU "Mahistr", Kharkiv, Ukraine, available at: <https://studfile.net/preview/5118173/> (Accessed 17 August 2020).
32. Radchenko, O.V. (2013), "Generic features of the category "mechanism" in the social sciences", Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka, no. 3, pp. 19—25, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_3_5 (Accessed 17 August 2020).
33. Rohova, O.H. (2011), "Legal mechanisms", Entsiklopediia derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedia of state management] (Yu.V. Kovbasiuk, Yu.P. Surmin and P.I. Nadolishnii, eds.), vol. 2, NADU, Kyiv, Ukraine.
34. Rudnitska, R.M. and Sydorchuk, O.H. (2014), "The essence and content of state management mechanisms and principles of their functioning", Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka, no. 4, pp. 50-60, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_4_10 (Accessed 17 August 2020).
35. Savostenko, T.O. and Popruha, V.I. (2010), "Economic mechanisms", Entsiklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic dictionary of state management] (Yu.P. Surmin, V.D. Bakumenko, A.M. Mykhnenko, Yu.V. Kovbasiuk and V.P. Troshchynskyi, eds.), NADU, Kyiv, Ukraine.
36. Korzhenko, V.V. (2009), Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavnoho upravlinnia: formuvannia poniatiinoho aparatu [Theoretical and methodological principles of state management: the formation of the conceptual apparatus], NADU, Kyiv, Ukraine.
37. Matuzov, N.I. and Mal'ko, A.V. (Eds.) (1977), Teoriia gosudarstva i prava [Theory of state and law], Jurist#, Moscow, Russia.
38. Odintsova, H.S. and Amosov, O. Yu. (Eds.). (2008), Teoriia ta istoriia derzhavnoho upravlinnia [Theory and history of state management], Vydavnychiy dim "Profesional", Kyiv, Ukraine.
39. Tretiak, A.M. and Dorosh, O.S. (2006), Upravlinnia zemelnymy resursamy [Land resources management], Nova Knyha, Vinnytsia, Ukraine.
40. Fedorchak, O. (2008), "Classification of state management mechanisms", Demokratychnye vriadiuvannia, no. 1, available at: http://lvivacademy.com/vidavnytstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf (Accessed 19 August 2020).
41. Kharchenko, N.P. (2007), "The concept of the mechanism of the state, scientific research of theoretical and legal definition", Uchenye zapiski Tavricheskogo natsional'nogo universiteta im. V.I. Vernadskogo. Seriya "Juridicheskie nauki", vol. 20 (59), 2, pp. 287—294, available at: http://sn-law.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/43_harchenko.pdf (Accessed 17 August 2020).
42. Shamhalov, F. (2002), Teoriia gosudarstvennogo upravleniia [Theory of state management], ZAO "Izdatel'stvo "Jekonomika", Moscow, Russia.
43. Shundikov, K.V. (2006), "Legal mechanisms: the basics of theory", Gosudarstvo i pravo, vol. 12, pp. 12—21, available at: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal_2013/Gos_pravo_2006_12.pdf (Accessed 18 August 2020).

Стаття надійшла до редакції 29.09.2020 р.